

1422/2001, s. 661-662; Halîl en-Nahvî, *Bilâdû Şinķîl: el-Menâre ve'r-ribâl*, Tunus 1987, s. 246, 248, 496, 528, 599-600; Ahmed b. Emîn eş-Şinķitî, *el-Vasîl fî terâcimi üdebâ'i Şinķîl*, Kahire 1409/1989, s. 377; Muhtâr Vüld Hâmid, *Hayâtü Moritânyâ*, Beyrut 1414/1994, s. 156; Yahyâ b. Berrâ, *Milkiyyetü'l-arz fî Moritânyâ*, Dârülbeyzâ 1999, s. 133; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Mu'cemü'l-mü'ellifine'l-mu'âşürin: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003)*, Riyad 1425/2004, II, 728-729; Ahmed Vüld Muhammed Yahyâ, *Ha-zâ'inü Nevâķişüt: Fihrist-i Nüşahâ-yi Haḫḫi-yi Mü'essese-i Tahķikât-i 'İlmî-yi Moritâni*, Kum 1389 hş./2011, s. 31-33, 38, 39, 41, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 65, 66, 70, 72, 73, 75, 76, 77-78, 79, 83-84, 88, 89, 91, 96, 98, 99, 100, 103, 108, 127, 132, 153, 157, 159, 160, 165, 171-172, 182, 192, 195; Sâlim Ahmed Vüld Muhammedü, "Âdeh, İbn Ahmed Fâl", *Mv.AU*, I, 49-52; a.mlf., "İbn Ahmed el-Ḥudayyim", a.e., I, 314-315.

AHMET ÖZEL

AFVÎ, Yâkub

(ö. 1149/1736)

Celvetî şeyhi.

1089'da (1678) İstanbul'un Topkapı semtinde dünyaya geldi. Celvetî şeyhi Selâmî Ali Efendi'nin halifelerinden Fenâî Mustafa Efendi'nin oğludur. Tasavvufa intisabından önce yeniçerilerin yirminci bölüğünün odabaşısı olduğu için "odabaşî şeyhi" diye tanınan babası, Beşiktaş'ta Yahyâ Efendi Dergâhı'na yakın bir yerde inşa ettirdiği tekkesinde ömrünün sonuna kadar irşad faaliyetinde bulunmuştur. Yâkub Afvî, babasından ve dönemin diğer âlimlerinden ders alarak kendini yetiştirdi. Daha sonra Üsküdar Atpazarı Celvetî Tekkesi şeyhi Bilecikli Osman Efendi'ye intisap etti, seyrüsilûkünü tamamlayıp hilâfet aldı ve onun kızıyla evlendi. Osman Efendi'nin vefatından (1140/1728) bir hafta önce şeyhinin tâlimatıyla irşad görevini üstlendi. Şeyhinin ölümünün ardından Üsküdar Vâlide Sultan Camii ve diğer camilerdeki cuma vâzilîği görevinden ayrılarak Hüdayî Âsitânesi'nin on beşinci şeyhi olarak posta oturdu. Birçok mürid yetiştiren Afvî vefatında vasiyeti üzerine İnâdiye semtinde Karacaahmet'e giden caddenin sağ tarafında annesinin yanına defnedildi.

Eserleri. 1. *el-Vesiletü'l-uzmâ li-ḫazretî'n-nebiyyi'l-müctebâ*. Hz. Peygamber'in hayatından ve salavât-ı şerifenin faziletlerinden, şefaatten, salât ve selâmla ilgili menkıbelerden bahseden eserin iki yazma nüshası vardır (Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 392/2; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 285). 2. *Neticetü't-tefâsîr*. Yûsuf sûresine dair olan eser Beyzâvî, Fahreddin

er-Râzî, Zemahşerî, Kurtubî, Mahmûd en-Nisâbü'rî, Ferrâ el-Begavî, Ebüssuûd, İmam Mâtürîdî ve Abdülkerîm el-Kuşeyrî gibi müfessirlerin eserlerinden derlenmiştir (İstanbul 1279, 1318). 3. *Le'm'a-i Nûrâniyye fî şerhi kelimâti Hüdâiyye*. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin, "Ezelden aşkla biz yâne geldik / Hakâkî şem'ine pervâne geldik" beytiyle başlayan ilâhisinin şerhidir. 1731'de tamamlanan eserin ilk bölümünde sâliklerin hallerinden bahsedilmiş, ikinci bölümde "âlem" kelimesinin ulemâyâ ve sûfilere göre anlamları açıklanıp hazarât-ı hams konusuna değinilmiş, üçüncü bölümde Hüdâyî'nin beş beyitlik ilâhisi şerhedilmiştir (Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 392/1). 4. *Ḥulâşatü'l-beyân fî mezhebi'n-Nu'mân*. İmâm-ı Âzam'ın menkıbelerinden, ortaya koyduğu belli başlı fikhî meselelerden bahseden eser iki bölüm ve bir hâtimeden oluşmaktadır (Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 392/3). 5. *Hediyetü'l-vu'âz*. Hz. Peygamber'in faziletleri, ihlâs sûresi tefsiri, receb, şâban ve ramazan aylarında oruç tutmanın fazileti gibi konuları içermekte ve her birinin başlığı bir âyet olmak üzere kırk iki bölümden oluşmaktadır (Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 336; *Tuḫfetü'l-vu'âz*, Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 623).

6. *Hediyetü's-sâlikin*. Celvetiyye tarikatının âdâb ve erkânına dair Türkçe bir eserdir (İstanbul 1329). Yâkub Afvî ilâhi tarzı şiirler yazmış, ancak bunlar derlenip bir divan haline getirilmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkub Afvî, *Tuḫfetü'l-vu'âz*, Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 623, vr. 1^a; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, II, 199; Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayrâmiyye*, Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1164, vr. 7^a; *Sicill-i Osmânî*, IV, 649; *Osmanlı Müellifleri*, I, 140; Zâkir Şükürü, *Mecmûa-i Tekvâyâ* (Tayşî), s. 73; Hasan Kâmil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, İstanbul 1982, s. 265; Ramazan Muslu, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (18. Yüzyıl)*, İstanbul 2004, s. 355-356.

MEHMET ÜNAL

ÂĠÂH

(! گاه)

(ö. 1141/1728)

Divan şairi.

1040 (1630-31) yılında Semerkant'ta doğdu. Asıl adı Mehmed Bulak'tır. Hâfızlık yaptıktan sonra Buhara'ya giderek şair Şevket-i Buhârî'den edebiyat tahsil etti. Bir taraftan da Molla Câmî soyundan Buharalı Şeyh Saîdâ'ya bağlanıp Nakşî oldu. İsfahan'a geçerek şair Sâib-i Tebrîzî ile görüştü ve divanının bir nüshasını

Yâkub Afvî'nin *Hediyetü's-sâlikin* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2715)

